

48a. Införskat.

ACC. N:R. M.10900:1-5.

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Eric B. Karlsson
Härad: Medelstad Adress: Bröstorp, Tving
Socken: Tving 100-42d Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1949 Född år 1880 i Tving, Bröstorp

Gröndans inbärgning i äldre tid.

s. 1-5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lu F 63.

47

Acc. nr: M 10900: /

LUF 63

Uppgifterna hänföra sig till

Uppgifterna lämnade av

Landskap: Blekinge

Namn: Eric B. Karlsson

Härad: Medelstad

Adress: Bråstorp Tving

Socken: Tving 122/212 d

Födelseår och födelseort: 1880 Tving Bråstorp

Uppteckningsår: 1949

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor, vilka ha sammanhang med grödans inbärgning i äldre tid. Särskilt äro vi angelägna att få veta benämningar och namn på ortens dialekt. Saknar Ni själv kännedom här- om, äro vi tacksamma, om Ni vill utfråga äldre personer, vilkas namn, ålder och födelseort i så fall böra uppges. Angiv vad som gäller äldre förhållanden och vad som ännu existerar. Numrera svaren efter frågorna.

Frågor:

Svar:

1. Hur transporteras grödan hem från åkern?
2. Huru benämnes på Eder ort det utrymme i uthusbyggnaden, där den otröskade grödan förvaras? Finns mer än en benämning för detta utrymme?
3. Utgöres golvet i detta utrymme av bara marken, eller är det byggt av särskilt material?
4. Består golvet i logen, där säden slagtröskades, av träplan- kor, lera eller cement?
5. Finns logbalk (skifte) mellan trösklogen och det utrymme där den otröskade grödan förvaras?
6. Har någon förändring av de i föregående punkter om- nämnda förhållanden inträffat under senare tid (t. ex. under de sista 100 åren)? I så fall när och av vilken orsak (t. ex. ändrade tröskningsförhållanden)?

- 1/ Där en vagn kunde gå fram vardet med oxar om ej bars grödan å bår av 2 personer, långt avlägset liggande odlingar förvarades grödan tills vintern på stället.
- 2/ Säalat.
- 3/ Golvet utgöres av bara marken.
- 4/ Sedan 1850 består loggolvet av plank.
- 5/ Logbolkar finnes å båda sidor om logen.
- 6/ Logar byggda sedan 1930 har cementgolv trösket sker med maskinel anordning av olika slag.

Frågor:

M. 10900:2.

Svar:

7. Hur benämnes den person, som vid skördens inbärgning bringar sädeskärvarna (nekarna, banden) över logbalken (skiftet) in i det utrymme, där den otröskade säden skall förvaras?
8. Vad kallas den, som lämnar kärvarna vidare till den person, som lägger kärvarna i ordning i nämnda utrymme?
9. Vad kallas den person som lägger kärvarna i ordning?
10. Fingo även kvinnor eller minderåriga deltaga i detta arbete och i så fall på vilken plats i arbetskedjan?
11. Använde någon av dessa personer något redskap i arbetet? Vad kallades detta och av vad material var det? Beskrivning!
12. Har det använts tjugor eller krokar *enbart av trä* vid skördens inbärgning? När? Beskrivning och benämning!
13. Känner Ni till benämningen »lo(g)katt» eller »lakatt»? Vad betecknade den? Har den möjligtvis haft mer än en betydelse?
14. Vad vet Ni om plejla(prägla)visan, plejladansen, lo(g)-visan, plejlarnas sång på logen?
15. Känner Ni ordet »stabbe» (»sto») eller sammansättningar därmed? Vilka och vad betecknade de?
16. Känner Ni ordet »ståle» el. sammansättningar därmed? Vilka och vad betecknade de?

7/ Vid rågskördens bärgning skulle den penslas, lasset eller byran stannade utanför logens öppning, på logen pensades varje nek i logbolken och kastades upp i laet där var en nekakråka som överrakte neken till-

8/ Nekakråka.

9/ Läkatt.

10/ på alla platser, unga som nekakråka, mede ålders pensade, äldre var läkatt, läkatten kröp över nekarne på knä, varje nek lades mycket noggrant och trycktes ned med knät.

11/ Läkatten hadde skinnbyxor, ej något redskap.

12/ Ja tjugor av trä med 3 horn användes för det lösa boss som uppstod under transporten.

13/ Att lägga nekarne väl kallades att Lä och därav namnet.

14/ Ordet plejla användes ej i våra trakter här är ordet tröska det gångbara, jag har hört talas om logvisa, men finns nu ingen levande som kan någon.

15/ Stabbe var de första nekarne i laet, de skulle sättas med axen upp intill logbolken, därifrån utlades stubbfloen å golvet

16/ Jag känner ej till någon form eller mening med ordet.

ACC. N:R M. 10900:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I början på 1800 talet var ej så mycket jord odlad å hemmansdelarne som nu, den odlade jorden var fördelad i många skiften, sädenodlingen var knapp för det egna hushållet, å ett trejedels hemman byggdes loge och säala dels mindre båda sidor om logen dels ett större en sida om logen, dessa la hade alltid jordgolv.

i de byggnader som ännu finnas kvar finnas båda omnämnda typer.

Grödan kördes hem till gården med oxar där framkomlig sommarväg fanns långt ifrån liggande odling hade en liten lada där säden inlades och bars då fram å bår, då vinter och snö utjämnade terängen kördes denna del av grödan hem å s.k. drög.

Vid hemtransport plockades alltid säden från lasset in på logen en till två nekar i sänder med axen före / ovälkorligt / axen före, på logen var folk nog för att till nästa fora kom hinna att pensa varje nekarneksaxlskulle med kraft dunkas i logbolken 2 ggr å varje sida, var den väl torr kan man bestämt säga att 3/4 av säden blev på loggolvet, i och med pensningen slängdes neken upp i laet där nekakråkan- ibland var det 2 stycken kråkor- lade dem intill läkatten som, att börja med lade stubbflo på jordgolvet, i en del gårdar betäcktes först golvet med enris för

ACC. N:R M. 10900:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

utstänga rättors framfart, stabben var början i laet, nekarne ställdes med axen rät upp i laets mitt mot logbolken, då stabben var stor nog sneddade av sig självt nekane från golvet mot logen, detta blev stubbflo över hela laets yta, nu som först började läkatten att krypa på knä, han lade nu nek intill nek runt laet 3 till 4 ggr. det blev en stadig ytterring, därpå drog han sig innåt med axflo, d.v.s. nu lades stubben upp axen nedåt i man kan säga solfjäderform med början längst från logen, denna flo skulle ligga fast osh jämn som ett golv fram till logen, så blev det samma sak åter och åter tills laet var fullt, alltid hölls högre flo längst från logen så att varje flo sluttade nedåt logen, läkatten kunde vara svår nog nekarne skulle ligga väl vid den sida han anvisade så att han eller hon kunde krypande räcka dem, det första barnen i en gård fick vara med om vid skördens bärgning var nekakråka, vid 18 års ålder kunde de pensa, vid 60 års ålder var de mogna för att kunna lä.

På varje loge fanns flera trätjugor, då säden pensades blev det alltid en del lösa strån på loggolvet dessa ristades upp med tjugorna och lades på axen som var blottade sist i varje flo fram vid logbolken.

ACC. N:R M. 10900:5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Att trampa på brödsädesax var förbjudet.

Från början av 1900 gick många gårdar in för att tröska med maskin de s.k. ångtröskorna kom till vår bygd, men kanske jag skulle nämna att de s.k. ök- och handdragverk skramlade på logarne redan 1890, men då var det endast vårsäden som tröskades, brödsäden tröskades med slaga för hand intill ångtröskornas tid, å mången gård kunde man dock höra slagans dunkande i loggolvet intill 1930 ja kanske intill 1940, nu tänker jag enbart på min hemort.

Efter ångtröskans infart höll ej de gamla fjädrande loggolven de fick cementas och å cementgolv kan ej slagtröskas.

Hur säden läggas in i lador gör detsamma tröskningen sker på tidig höst och tages ur laet med stältjugor eller maskinela gripklor direkt till tröskan, i min hemort tröskar alla nu med från 1940 med maskindriven tröska och halmpräss, på många mindre gårdar blir det ej mer än 3-4 trösk^limmar och går på omkring 9 kr. pr. timma.

Tillfället arbetsfolk finnes ej att uppbringa sädesodlingen 10 dubblad, det är ej så noga med att trampa på sädesaxen eller lä in den allt skall gå fort.